

ČESKÁ REPUBLIKA
ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy Tomáše Kocourka a soudců Štěpána Výborného a Sylvy Šiškeové v právní věci žalobkyně: **TopChance s.r.o.**, sídlem Bořanovická 318/13, Praha 8, zastoupena JUDr. Mgr. Petrou Novákovou, Ph.D., advokátkou se sídlem Chodská 1366/9, Praha 2, proti žalovanému: **Odvolací finanční ředitelství**, sídlem Masarykova 31, Brno, proti rozhodnutí žalovaného ze dne 1. 9. 2020, č. j. 31373/20/5200-11434-707603, o kasační stížnosti žalobkyně proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 16. 8. 2023, č. j. 9 Af 32/2020-49,

t a k t o :

- I. Kasační stížnost **se zamítá**.
- II. Žalobkyně **nemá** právo na náhradu nákladů řízení o kasační stížnosti.
- III. Žalovanému **se nepřiznává** náhrada nákladů řízení o kasační stížnosti.
- IV. Žalobkyni **se vrací** přeplatek na soudním poplatku za kasační stížnost ve výši 5 000 Kč, který bude vyplacen z účtu Nejvyššího správního soudu, a to do 30 dnů od právní moci tohoto rozsudku k rukám její zástupkyně, JUDr. Mgr. Petry Novákové, Ph.D., advokátky.

Odůvodnění:

I. Vymezení věci

[1] Dodatečnými platebními výměry Finančního úřadu pro hlavní město Prahu (dále jen „správce daně“) ze dne 18. 4. 2019, č. j. 3804927/19/2008-52523-110946,

č. j. 3805538/19/2008-52523-110946 a č. j. 3805899/19/2008-52523-110946 (dále jen „platební výměry“), byla žalobkyni doměřena daň z příjmů právnických osob za zdaňovací období roku 2014, 2015 a 2016. Správce daně dospěl k závěru, že úroky z dluhopisů vyplácené žalobkyní upisovatelům ve zdaňovacím období roku 2014, 2015 a 2016 nejsou daňově účinným nákladem ve smyslu § 24 odst. 1 zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů (dále jen „zákon o daních z příjmů“).

[2] Předmětné dluhopisy byly v počtu 20 mil. kusů o jmenovité hodnotě 1 Kč vydány, emitovány a upsány společníky žalobkyně dne 20. 12. 2012 (výnos z dluhopisů byl stanoven fixní úrokovou sazbou 9 % p. a.). Téhož dne žalobkyně interně zaúčtovala kompenzaci vzájemných závazků a pohledávek, a to závazek upisovatelů (společníků) vůči žalobkyni z titulu splacení emisního kursu dluhopisů proti pohledávce upisovatelů (společníků) za žalobkyní z titulu půjček poskytnutých žalobkyni v letech 2009 a 2010. Tyto půjčky poskytli žalobkyni její společníci za účelem stavby fotovoltaické elektrárny v Hospozíně. Ve smlouvách o půjčkách byla sjednána splatnost půjček do 31. 12. 2024 a úroková sazba 0,35 % p. a.

[3] Správce daně zvýšil dodatečnými platebními výměry žalobkyni základ daně za zdaňovací období 2014 o částku 3 600 000 Kč a doměřil daň z příjmů právnických osob vyšší o částku 684 000 Kč, za zdaňovací období 2015 zvýšil základ daně o částku 1 800 000 Kč a doměřil daň z příjmů právnických osob vyšší o částku 342 000 Kč a za zdaňovací období 2016 zvýšil základ daně o částku 1 800 000 Kč a doměřil daň z příjmů právnických osob vyšší o částku 342 000 Kč. Správce daně dospěl k závěru, že žalobkyně dostatečně věrohodným způsobem neprokázala racionálně odůvodněný smysl ani podstatu transakce emise dluhopisů v roce 2012.

[4] Shora označeným rozhodnutím žalovaný zamítl odvolání žalobkyně proti platebním výměrům a tyto platební výměry potvrdil. Žalovaný shledal, že nebyly splněny podmínky daňové uznatelnosti podle § 24 odst. 1 zákona o daních z příjmů, protože faktický tok finančních prostředků, tj. v tomto případě finanční plnění, za které upisovatel dluhopisů očekával protiplnění ve formě úroku, nebyl prokázán. Je zcela zřejmé, že zdroje k podnikatelské činnosti emitent (žalobkyně) fakticky nezískal, došlo pouze k náhradě jedné formy poskytnutí finančních prostředků (úvěru) jinou formou poskytnutí finančních prostředků (dluhopisy). Nebylo tedy prokázáno, že finanční prostředky byly žalobkyni poskytnuty, a proto nemohly být použity v rámci její podnikatelské činnosti, která by směřovala k dosažení, zajištění a udržení jejich zdanitelných příjmů dle § 24 odst. 1 zákona o daních z příjmů.

[5] Žalobu žalobkyně proti rozhodnutí žalovaného zamítl Městský soud v Praze (dále jen „městský soud“) nyní napadeným rozsudkem.

[6] Městský soud nejprve shledal, že rozhodnutí žalovaného není nepřezkoumatelné. Správce daně a žalovaný dle městského soudu také shromáždili dostatečné relevantní podklady pro své rozhodnutí. Pro posouzení věci nebylo významné zjištění konkrétního okamžiku vydání dluhopisů, protože k vydání dluhopisů bezesporu došlo.

pokračování

[7] Městský soud se ztotožnil se žalovaným, že žalobkyně emisí dluhopisů nejenže fakticky žádné volné externí finanční prostředky nezískala, ale naopak je v delším horizontu ztratila, neboť se zavázala hradit svým společníkům za jimi upsané dluhopisy vyšší úrok, než byla povinna hradit na jejich dosavadní pohledávky. Faktický tok finančních prostředků, za které upisovatelé dluhopisů očekávali protiplnění ve formě úroku, žalobkyně neprokázala, neboť zdroje ke své podnikatelské činnosti coby emitent dluhopisů fakticky nezískala. Podle městského soudu není zcela relevantní, jaký byl zamýšlený ekonomický důvod emise dluhopisů, protože žalovaný nedospěl k závěru, že by uplatnění úroků vyplácených držitelům dluhopisů jako daňově uznatelných nákladů představovalo zneužití práva.

II. Podání účastníků řízení

[8] Proti rozsudku městského soudu podává žalobkyně (dále jen „stěžovatelka“) kasační stížnost, jejíž důvody nepodřadila pod konkrétní písmeno § 103 odst. 1 zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní (dále jen „s. ř. s.“). Uplatněné kasační námitky lze podřadit pod § 103 odst. 1 písm. a), b) a d) s. ř. s.

[9] Stěžovatelka setrvává na názoru, že rozhodnutí žalovaného je nepřezkoumatelné, neboť některé vyslovené závěry si protirečí a žalovaný neodůvodnil nesplnění podmínek § 24 odst. 1 zákona o daních z příjmů.

[10] Stěžovatelka namítá, že městský soud klade na daňovou uznatelnost vynaloženého nákladu jiné (vyšší) podmínky, než které jsou stanoveny v § 24 odst. 1 zákona o daních z příjmů. Stěžovatelka uvádí, že v letech 2009 až 2010 jí poskytli její společníci několik půjček, které sloužily pro výstavbu fotovoltaické elektrárny Hospozín. Stěžovatelka plánovala koupit další fotovoltaické elektrárny v Třebíči, k jejímuž financování hodlala využít emise dluhopisů. Obchodní jednání o koupi elektrárny však nevedla k úspěšnému cíli, proto rozhodla o zápočtu povinnosti uhradit cenu emise dluhopisů s uvedenými půjčkami. Zápočtem došlo k zániku původních půjček. Peněžní prostředky, které stěžovatelka získala původními půjčkami, si i nadále ponechala a využívala je pro svoji ekonomickou činnost. Zápočtem dluhu z půjček vůči dluhu z emise dluhopisů došlo „toliko“ k restrukturalizaci (změně) původního dluhu.

[11] Městský soud zcela ignoroval žalobní argumentaci, že k peněžnímu toku došlo na základě původních půjček, které byly následně nahrazeny dluhopisovým dluhem. Stěžovatelka připomíná, že k doměření daně došlo z důvodu údajného nesplnění podmínek uvedených v § 24 odst. 1 zákona o daních z příjmů a nikoliv např. z titulu zneužití práva. Stěžovatelka nezastírá, že k restrukturalizaci úvěrových půjček na dluhopisové půjčky přistoupila i pro výhodnost dluhopisových půjček pro upisovatele. Takové jednání ale samo o sobě nezakládá rozpor se zákonem. Podmínka reálného poskytnutí externích finančních prostředků, jak požaduje městský soud, není v citovaném ustanovení uvedena; nadto ji stěžovatelka splnila. Stěžovatelka je přesvědčena, že má právo zvolit si podmínky transakcí (zde restrukturalizace původních půjček na půjčky dluhopisové).

[12] Tvrzení městského soudu, že v delším časovém horizontu finanční prostředky ztratila, je nepřezkoumatelné a věcně nesprávné. Městský soud zcela ignoruje, že půjčené peněžní prostředky stěžovatelka dále využívala pro svou podnikatelskou činnost. Městský soud rovněž přehlíží, že i z titulu původních půjček byla povinna hradit úrok (byť v nižší výši), který byl po restrukturalizaci transformován do úroku z dluhopisů. Důvod, proč má městský soud za správný postup žalovaného, který neuznal byť alespoň část takového úroku jako daňově uznatelnou, z napadeného rozsudku nevyplývá.

[13] Žalovaný ve vyjádření ke kasační stížnosti uvádí, že pouze pokud úroky z emitovaných cenných papírů představují náklad na pořízení finančních prostředků a pokud je současně těmito finančními prostředky získanými emisí hrazena věc sloužící k podnikání (zajištění zdanitelných příjmů), jsou úroky z dluhopisů daňově uznatelným nákladem ve smyslu § 24 odst. 1 zákona o daních z příjmů. Žalovaný posoudil výsledný finanční efekt emise dluhopisů pro stěžovatelku tak, že emise jí nepřinesla žádné reálné externí finanční zdroje, které by mohly být použity při podnikatelské činnosti směřující k dosažení, zajištění a udržení zdanitelných příjmů. Účel emise dluhopisů, tj. reálné poskytnutí finančních prostředků, nebyl naplněn. Žalovaný rekapituluje skutkové okolnosti případu a připomíná, že stěžovatelka v jeden den rozhodla o vydání dluhopisů, dluhopisy emitovala a uzavřela smlouvy s upisovateli a dohodu o úhradě započtením. Stěžovatelka byla povinna prokázat oprávněnost uplatnění úrokových nákladů jako daňově účinných ve smyslu § 24 odst. 1 zákona o daních z příjmů, což však neučinila. Neprokovála, že úrokové náklady byly vynaloženy v souladu s citovaným ustanovením, neboť žádný nový finanční zdroj nezískala, a úroky tak nepředstavují cenu za poskytnutí finančního zdroje (cenu peněz). Postupy stěžovatelky spojené s úpisem dluhopisů představují její soukromoprávní jednání a žalovaný (tak jako městský soud) nehodnotil její podnikatelské aktivity z pohledu jejich podnikatelských záměrů, nýbrž *stricto sensu* optikou zákona.

[14] Žalovaný shrnuje, že stěžovatelka neprokázala, že úroky z emitovaných dluhopisů fakticky sloužily k dosažení, zajištění a udržení jejich zdanitelných příjmů. Žalovaný navrhuje, aby kasační stížnost byla zamítnuta.

[15] V replice k vyjádření žalovaného stěžovatelka uvádí, že judikatura při výkladu pojmu nákladů, které daňový subjekt vynaložil na dosažení, zajištění a udržení zdanitelných příjmů, setrvale odmítá použití zužujícího výkladu, podle něhož by bylo rozhodující, zda daný náklad bude v totožném (či bezprostředně následujícím) zdaňovacím období opravdu reálně následován vznikem konkrétní položky předpokládaného specifikovaného příjmu.

[16] Stěžovatelka se dovolává rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 27. 12. 2023, č. j. 2 Afs 200/2021-37 (dále jen „rozsudek sp. zn. 2 Afs 200/2021“), dle něhož „*při posuzování racionality vynaložení výdajů je nelze zásadně považovat za daňově uznatelné v případě, že podnikatelský záměr, v jehož rámci byly výdaje vynaloženy, byl zcela iracionální či zjevně od počátku neuskutečnitelný*“. Stěžovatelka již v žalobě uvedla, že v daňovém řízení prokázala, že důvodem pro emisi dluhopisů v roce 2012 bylo získání finančních prostředků pro plánovaný podnikatelský záměr – akvizici fotovoltaické elektrárny Třebíč. Prokázala, že v rámci svého podnikání aktivně činila kroky za účelem realizace svého záměru, byť se tento záměr nakonec neuskutečnil. Postupovala jako ekonomicky a racionálně uvažující podnikatelský subjekt Emise dluhopisů byla novým titulem, na základě něhož mohla

pokračování

i nadále disponovat finančními prostředky, jež jí byly prokazatelně poskytnuty v roce 2009 a 2010 ke zcela racionálnímu podnikatelskému záměru. Stěžovatelka v důsledku emise dluhopisů nadále disponovala finančními prostředky poskytnutými jí v roce 2009 a 2010. Uplatňované náklady (nákladové úroky) tak mají jasnou vazbu k její podnikatelské činnosti (fotovoltaická elektrárna Hospozín). Pro posouzení naplnění podmínek, jež vyplývají z § 24 odst. 1 zákona o daních z příjmů, není rozhodné, k jakému právnímu titulu (právnímu důvodu) byla existence pohledávky navázána, tj. zda na smlouvy o půjčce či ke korporátním dluhopisům.

[17] Stěžovatelka opakuje, že úpisem dluhopisů a následným započtením jí bylo umožněno, aby i nadále disponovala s finančními prostředky, jež byly do společnosti prokazatelně vloženy v roce 2009 a 2010. Není tedy pravdou, že žádné externí prostředky nezískala. Argumentace smyslem a účelem emise dluhopisů a § 24 odst. 1 zákona o daních z příjmů by mohla být rozhodná při posouzení otázky zneužití práva, avšak nikoliv při posouzení naplnění podmínek daňové uznatelnosti nákladových úroků. Z rozsudku sp. zn. 2 Afs 200/2021 plyne, že posouzení otázek, zda emisí dluhopisů došlo, či nedošlo k reálnému zvýšení finančních prostředků a zda jednání daňového subjektu bylo vedeno jediným úmyslem – získat neoprávněnou výhodu, není pro shledání naplnění podmínek plynoucích z § 24 odst. 1 zákona o daních z příjmů rozhodné. Městský soud přesto posuzoval, zda bylo dosaženo smyslu emise dluhopisů. Stěžovatelka odkazuje na rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 28. 12. 2023, č. j. 3 Afs 233/2021-135 (dále jen „rozsudek sp. zn. 3 Afs 233/2021“), v němž daňové orgány stejně jako v nyní řešené věci postrádaly faktický tok finančních prostředků, přesto dospěly k závěru, že uplatňované výdaje formálně splnily podmínky plynoucí z § 24 odst. 1 zákona o daních z příjmů. Stěžovatelka opakuje, že v nyní řešené věci nebyly splněny podmínky pro závěr o zneužití práva. Rozsudek sp. zn. 3 Afs 233/2021 nevyloučil, že by refinancování půjček mohlo být relevantním důvodem pro vydání dluhopisů.

[18] Stěžovatelka upozorňuje, že postup daňových orgánů není jednotný a k nákladovým úrokům je ze strany finanční správy přístupováno různě. Rovněž v projednávaném případě nebylo v daňovém řízení zřejmé, co bylo důvodem doměření daně (zda zneužití práva, nebo nenaplnění podmínek, nebo rozdílná výše úrokových sazeb).

[19] Žalovaný v podané duplice opakuje, že stěžovatelka neunesla důkazní břemeno a neprokázala, že úroky z emitovaných dluhopisů v dotčených zdaňovacích obdobích fakticky sloužily k dosažení, zajištění a udržení zdanitelných příjmů. Fakticky došlo jen k náhradě jedné formy poskytnutí finančních prostředků (úvěru), který byl určen na financování fotovoltaické elektrárny Hospozín, jinou. Faktický tok finančních prostředků, tj. finanční plnění, za které upisovatel dluhopisů očekával protiplnění ve formě úroku, tak nebyl prokázán. Žalovaný upozorňuje, že stěžovatelka plně splatila dluhopisy započtením závazků vůči společníkům již v průběhu pokračujících jednání o koupi fotovoltaické elektrárny Třebíč. Žalovaný uvádí, že skutkový stav řešený v rozsudku sp. zn. 2 Afs 200/2021 byl odlišný.

[20] Žalovaný považuje za nepřijatelnou námitku, že uplatňované náklady (nákladové úroky) mají jasnou vazbu k podnikatelské činnosti stěžovatelky ve fotovoltaické elektrárně

Hospozín, neboť v řízení před městským soudem trvala na tom, že účelem emise dluhopisů byla akvizice fotovoltaické elektrárny Třebíč. Navíc nelze akceptovat zcela nový účel emise dluhopisů, tedy restrukturalizaci dluhu.

III. Posouzení věci Nejvyšším správním soudem

[21] Nejvyšší správní soud přezkoumal napadený rozsudek městského soudu v rozsahu kasační stížnosti a důvodů v ní uvedených. Důvody, k nimž by měl přihlídnout i bez námítky, neshledal (§ 109 odst. 3 a 4 s. ř. s.).

[22] Kasační stížnost není důvodná.

[23] Nejvyšší správní soud nejprve posoudil námitku nepřezkoumatelnosti rozhodnutí žalovaného. Pokud by totiž městský soud přezkoumal nepřezkoumatelné rozhodnutí správního orgánu, zatížil by nepřezkoumatelností i své rozhodnutí (rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 13. 6. 2007, č. j. 5 Afs 115/2006-91). Nejvyšší správní soud přitom zdůrazňuje, že nepřezkoumatelnost pro nedostatek důvodů musí být vykládána jako nemožnost přezkoumat určité rozhodnutí pro nemožnost zjistit v něm obsah nebo důvody jeho vydání (usnesení rozšířeného senátu ze dne 19. 2. 2008, č. j. 7 Afs 212/2006-76, č. 1566/2008 Sb. NSS). Tento institut nelze libovolně rozšiřovat a vztáhnout i na případy, kdy se správní orgán podstatou námítky zabývá a vysvětlí, proč nepovažoval argumentaci účastníka za správnou, byť třeba výslovně nereaguje na všechny myslitelné aspekty vznesené námítky a dopustí se dílčího nedostatku odůvodnění. Nepřezkoumatelnost je nejzávažnější vadou rozhodnutí, kdy pro absenci důvodů či pro nesrozumitelnost nelze rozhodnutí meritorně přezkoumat.

[24] Namítané nepřezkoumatelnosti správních rozhodnutí se městský soud podrobně věnoval v bodech 70–76 napadeného rozsudku. Stěžovatelka v kasační stížnosti na důvody, pro které městský soud neshledal námitku nepřezkoumatelnosti důvodnou, nikterak nereaguje, pouze obecně setrvává na tom, že rozhodnutí žalovaného je nepřezkoumatelné, a odkazuje na text žaloby. V této argumentaci však stěžovatelka pomíjí, že kasační stížnost je opravným prostředkem proti pravomocnému rozhodnutí krajského soudu ve správním soudnictví (§ 102 s. ř. s.), takže kasační námítky se musí upínat právě k tomuto rozhodnutí (srov. usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 3. 6. 2003, č. j. 6 Ads 3/2003-73). Stěžovatelka musí podle § 104 odst. 4 s. ř. s. v kasační stížnosti reagovat na argumentaci krajského soudu a uvést, z jakých důvodů jsou jeho závěry nesprávné. Jestliže tedy stěžovatelka v této části kasační stížnosti nereaguje na odůvodnění rozsudku městského soudu, kterým byla vypořádána totožná žalobní námitka, odkazuje kasační soud v podrobnostech na odůvodnění napadeného rozsudku. Uplatnění konkrétních stížnostních námitek nelze nahradit zopakováním námitek uplatněných v odvolání nebo v žalobě, neboť odvolací a žalobní námítky směřovaly proti jiným rozhodnutím, než je rozhodnutí přezkoumávané Nejvyšším správním soudem (viz rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 26. 10. 2007, č. j. 8 Afs 106/2006-58). Kasační soud pouze ve stručnosti uvádí, že rozhodnutí žalovaného nepovažuje za nepřezkoumatelné, protože obsahuje důvody, pro které byla stěžovatelce doměřena daň z příjmů právnických osob. Žalovaný rovněž vypořádal odvolací námítky vznesené stěžovatelkou, čemuž svědčí věcná polemika stěžovatelky s vyslovenými závěry.

pokračování

[25] K věci samé Nejvyšší správní soud předesílá, že mezi účastníky řízení není sporný skutkový stav věci. Stěžovatelka mezi lety 2009 až 2010 získala formou půjček od svých společníků finanční prostředky na realizaci fotovoltaické elektrárny Hospozín. V roce 2012 stěžovatelka vydala, emitovala a svým společníkům upsala dluhopisy v počtu 20 mil. kusů o jmenovité hodnotě 1 Kč. Úroková sazba dle smluv o půjčkách činila 0,35 % p. a., výnos z dluhopisů byl stanoven fixní úrokovou sazbou 9 % p. a. Závazek upisovatelů (společníků) vůči stěžovateli z titulu splacení emisního kursu dluhopisů byl započten proti pohledávce upisovatelů (společníků) vyplývající ze smluv o půjčkách.

[26] Podle § 24 odst. 1 zákona o daních z příjmů výdaje (náklady) vynaložené na dosažení, zajištění a udržení zdanitelných příjmů se pro zjištění základu daně odečtou ve výši prokázané poplatníkem a ve výši stanovené tímto zákonem a zvláštními předpisy. Ve výdajích na dosažení, zajištění a udržení příjmů nelze uplatnit výdaje, které již byly v předchozích zdaňovacích obdobích ve výdajích na dosažení, zajištění a udržení příjmů uplatněny.

[27] Nejvyšší správní soud již v rozsudku ze dne 1. 3. 2010, č. j. 5 Afs 74/2009-111, uvedl, že daňově účinný náklad (tj. náklad snižující daňový základ poplatníka) musí splňovat následující podmínky: 1. náklad musí poplatník skutečně vynaložit; 2. náklad musí poplatník vynaložit v souvislosti se získáváním zdanitelných příjmů; 3. musí být vynaložen ve zdaňovacím období; 4. za náklad jej považuje zákon. Náklady musí být poplatníkem prokázány způsobem vylučujícím jakékoli pochybnosti, přesvědčivým tvrzením, ale i řádnými věrohodnými důkazy (srov. např. rozsudky Nejvyššího správního soudu ze dne 5. 6. 2015, č. j. 5 Afs 162/2014-27, či ze dne 15. 11. 2018, č. j. 10 Afs 381/2017-46, bod 9).

[28] V projednávané věci je sporné, zda vynaložené náklady sloužily k dosažení, zajištění a udržení zdanitelných příjmů. Zákon o daních z příjmů přitom vychází z předpokladu, že ekonomické subjekty, zejm. podnikatelské, se chovají ekonomicky racionálně; za ekonomicky racionální chování se považuje dosažení zisku. Zákon tak má za to, že podnikatel své daňově relevantní příjmy a výdaje váže k takovým aktivitám, které dávají z ekonomického hlediska smysl, tedy budou prováděny za účelem dosažení zisku (PELC, V. Daně z příjmů. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 331).

[29] Dosažení zdanitelného příjmu sice není nezbytnou podmínkou uplatnění vynaložených nákladů, mezi náklady a očekávanými příjmy, jež mají náklady daňovému subjektu přinést, však musí existovat přímý a bezprostřední a ekonomicky racionální vztah (rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 30. 9. 2015, č. j. 2 Afs 13/2015-30, body 20 a 21). Bezprostřední souvislost znamená, že bez vynaložení uvedených nákladů by podnikatel očekávané příjmy vůbec nezískal či ani neměl možnost získat. Vždy je nutno vážit, zda náklad buď přinese příjem (zisk), nebo jej do budoucna zajistí nebo alespoň napomůže již dosažené příjmy dřívější činností daňovému subjektu udržet. Mezi vynaloženými náklady a podnikatelskou činností daňového subjektu proto musí existovat jasná vazba. Náklady uznatelné na základě § 24 odst. 1 zákona o daních z příjmů zároveň musí být vynaloženy účelně. Neuznatelné jsou takové náklady, které zřetelně neodpovídají ekonomicky racionálnímu (přiměřenému) chování, tj. nedávají z ekonomického hlediska

smysl. A při posuzování toho, zda lze určité náklady považovat za vynaložené na dosažení, zajištění a udržení zdanitelných příjmů podle § 24 odst. 1 zákona o daních z příjmů, je nutno vždy zohlednit skutečnou ekonomickou podstatu právních vztahů, s nimiž dané náklady souvisejí (srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 25. 11. 2012, č. j. 7 Afs 40/2011-69).

[30] S přihlédnutím k těmto zásadám platícím pro uznatelnost daňových nákladů podle § 24 odst. 1 zákona o daních z příjmů Nejvyšší správní soud posoudil okolnosti nyní projednávané věci a shledal, že závěry žalovaného a městského soudu obstojí.

[31] Kasační soud nepopírá, že stěžovatelka mohla za účelem realizace obchodní akvizice (nákupu fotovoltaické elektrárny Třebíč) vydat dluhopisy a emitovat je svým společníkům. Stejně tak kasační soud souhlasí se stěžovatelkou, že případné neuskutečnění nákupu fotovoltaické elektrárny Třebíč by nemuselo být významné, jestliže by získané finanční prostředky vynaložila na dosažení očekávaných příjmů daňového subjektu (stěžovatelky). Pro posuzovanou věc je však zásadní, že vydáním dluhopisů stěžovatelka nejenom nezískala žádný příjem, ale ani do budoucna tento náklad nemohl vést k dosažení, zajištění a udržení příjmů. Započtením pohledávky za úpis dluhopisů proti již existujícímu závazku stěžovatelky vůči upisovatelům (společníkům) z titulu smluv o půjčkách stěžovatelka nezískala žádné finanční prostředky. Před vydáním dluhopisů a započtením jejich úpisu i po něm stěžovatelka disponovala finančními prostředky ve shodné výši a se shodným datem splatnosti. Naopak její finanční situace se *de facto* zhoršila, neboť závazek ze smluv o půjčkách zatížený úrokovou sazbou 0,35 % p. a. nahradila dluhopisy, jejichž výnos byl stanoven fixní úrokovou sazbou 9 % p. a. Stěžovatelka tedy fakticky nahradila jeden druh závazku jiným, který však byl pro ní finančně nákladnější. Tento postup neodpovídá ekonomicky racionálnímu (přiměřenému) chování a z ekonomického hlediska nedává smysl. Navíc nelze přehlížet ani shodné datum splatnosti půjček a dluhopisů. Pokud by díky emisi dluhopisů byla splatnost půjčených prostředků odsunuta, mohlo by to měnit pohled na věc, neboť by tím stěžovatelka získala „dobu navíc“, kdy by mohla v porovnání se smlouvami o půjčce držet cizí prostředky.

[32] Nejvyšší správní soud uznává, že pod daňově uznatelný náklad podle § 24 odst. 1 zákona o daních z příjmů by mohl spadat též úrok z vydaných dluhopisů, jimiž by byl restrukturalizován původní dluh. I v tomto případě však platí, že restrukturalizace by musela být založena na ekonomicky racionální úvaze a být účelná. Z ekonomického pohledu dlužníka dává smysl, jestliže je závazek restrukturalizován k jeho prospěchu. V projednávané věci však nastal přesný opak, neboť dosavadní dluh, z něhož stěžovatelce plynula povinnost hradit věřitelům úrok ve výši 0,35 % p. a., byl nahrazen závazkem vyplývajícím z vydaných dluhopisů, které stanovily fixní úrokovou sazbu 9 % p. a. Stěžovatelka neuvádí žádné jiné konkrétní okolnosti, které by mohly vést k závěru o výhodnosti restrukturalizace dluhu (netvrdí, že by oproti dříve uzavřeným smlouvám o půjčce získala emisí dluhopisů nějakou výhodu). Pouze ulpívá na konstatování, že úpisem dluhopisů získala finanční prostředky, těmito finančními prostředky však disponovala již před úpisem, takže její finanční situace se nikterak pozitivně nezměnila, naopak se zhoršila s ohledem na vyšší úrokové zatížení nových závazků (dluhopisů).

pokračování

[33] Z tohoto pohledu nepovažuje kasační soud za chybné tvrzení městského soudu, že stěžovatelka v delším časovém horizontu finanční prostředky ztratila, neboť reflektuje okolnosti původního a nového závazku stěžovatelky, kdy na jedné straně stěžovatelka disponovala stejnými finančními prostředky a na straně druhé se svým (totožným) věřitelům zavázala plnit významně vyšší úrok. Kasační soud nepopírá, že pokud by stěžovatelka úpisem dluhopisů získala nové finanční prostředky, tak by je mohla použít na svoji podnikatelskou činnost spojenou s fotovoltaickou elektrárnou Hospozín. Tato okolnost však nebyla pro posouzení věci stěžejní. Zásadní byla skutečnost, že finančními prostředky ve shodné výši stěžovatelka disponovala již před úpisem dluhopisů. Tyto úvahy uvedl ve svém odůvodnění také městský soud, takže jeho konstatování o ztrátě finančních prostředků nelze považovat za nepřezkoumatelné, jak tvrdí stěžovatelka.

[34] Stěžovatelka namítá, že § 24 odst. 1 zákona o daních z příjmů nestanoví podmínku reálného poskytnutí externích finančních prostředků. Stěžovatelka však přehlíží, že citované ustanovení požaduje, aby byly vynaložené náklady určeny na dosažení, zajištění a udržení zdanitelných příjmů. K míře souvislosti nákladů s příjmy, kterou vyžaduje § 24 odst. 1 zákona o daních z příjmů, přitom Nejvyšší správní soud již v rozsudku ze dne 19. 2. 2009, č. j. 1 Afs 132/2008-82, výslovně uvedl, že zákon „jasně umožňuje a podporuje uplatnění výdajů (nákladů), které přinesou nebo reálně mohou přinést, ať už současné nebo budoucí příjmy a nebo pomohou k tomu, aby byl udržen tok příjmů již dosahovaných.“ Obdobně podle rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 11. 9. 2008, č. j. 2 Afs 58/2008-82, „nelze dovodit, že se vynaložené výdaje musí vždy reálně projevit v příjmech daňového poplatníka, tzn., že mezi výdaji a příjmy nutně existuje vztah přímé úměry. Vždy se však musí jednat o výdaje za tímto účelem vynaložené.“ Tyto závěry potvrzují již výše uvedené podmínky pro uplatnění daňově uznatelných nákladů, dle kterých si daňový subjekt od základu daně nemůže odečíst jakékoliv náklady, ale pouze ty, které slouží k dosažení, zajištění nebo udržení příjmů. Proto nelze daňovým orgánům vytýkat, jestliže stěžovatelce neuznaly za daňově uznatelný náklad úroky z vydaných dluhopisů, neboť jejich vydání nesledovalo žádný ekonomicky racionální účel. Kasační soud opakuje, že mezi vynaloženými náklady a podnikatelskou činností daňového subjektu směřující k zisku musí existovat jasná, ekonomicky racionální vazba, která v daném případě nebyla prokázána.

[35] K poukazu stěžovatelky na rozsudek sp. zn. 2 Afs 200/2021 kasační soud zdůrazňuje, že ani v tomto rozsudku nebyly vyvráceny shora vyřčené předpoklady pro uplatnění daňově uznatelných nákladů. Nejvyšší správní soud v citovaném rozsudku nepopřel (viz bod 43), že pro účely daňové uznatelnosti musí daňový subjekt prokázat, že získané finanční prostředky vynaložil za účelem dosažení, zajištění či udržení zdanitelných příjmů, a že mezi výdaji (náklady) a očekávanými příjmy musí existovat přímý a bezprostřední vztah (nutně však již nikoliv přímá úměra). Z rozsudku sp. zn. 2 Afs 200/2021 tedy neplyne, že není rozhodné, zda emisí dluhopisů došlo, či nedošlo k reálnému navýšení finančních prostředků. Nejvyšší správní soud v citovaném rozsudku nadále požadoval, aby podnikatelské záměry nebyly zcela iracionální nebo od počátku neuskutečnitelné (bod 56).

[36] Zároveň nelze přehlížet, že pro závěry vyslovené v rozsudku sp. zn. 2 Afs 200/2021 byly klíčové skutkové okolnosti tehdy projednávané věci, které nesvědčily iracionalitě obchodních jednání daňového subjektu. Nejvyšší správní soud v citovaném rozsudku uvedl

(bod 45), že emise dluhopisů měla sloužit k uskutečnění tvrzených nákladů (investic), neboť emise dluhopisů byla získána určitá suma finančních prostředků (100 mil. Kč), přičemž minimálně stejný objem finančních prostředků byl následně vynaložen za účelem dosažení, zajištění či udržení zdanitelných příjmů (investice do nového vybavení, koupě pozemku atd.). Nešlo tedy o případ iracionálního či neuskutečnitelného podnikatelského záměru, protože v popředí plánu stála snaha získat pozemek pro výstavbu nového výrobního areálu, čímž mělo dojít k rozšíření výrobních kapacit s tím, že je naprosto racionální shromážďovat finanční prostředky s předstihem před samotnou realizací záměru (bod 51). Tyto skutkové okolnosti se významně liší od skutkových okolností nyní projednávané věci, v níž stěžovatelka nezískala „novou“ sumu finančních prostředků, kterou následně mohla vynaložit za účelem realizace určitého podnikatelského záměru a bez níž by tento podnikatelský záměr nemohla, a to ani v blízké budoucnosti, realizovat.

[37] Stěžovatelka sice odkazuje na plánovanou akvizici fotovoltaické elektrárny Třebíč, nelze však přehlížet, že k započtení závazků (splacení emisního kursu a stěžovatelčina dluhu z půjček) došlo již před ukončením jednání o možné koupi fotovoltaické elektrárny Třebíč, jak vyplynulo z vyjádření jejího tehdejšího vlastníka (možného prodávajícího). Navíc stále platí, že v důsledku započtení stěžovatelka nezískala fakticky žádné finanční prostředky, které by mohla vynaložit na svou podnikatelskou aktivitu, čímž se její případ liší od věci sp. zn. 2 Afs 200/2021. V ní bylo prokázáno, že emise dluhopisů byly shromážďovány finanční prostředky na budoucí realizaci konkrétně určeného podnikatelského záměru. Kasační soud plně souhlasí s konstatováním vyřčeným v rozsudku sp. zn. 2 Afs 200/2021, že *„při posuzování racionality vynaložení výdajů je nelze zásadně považovat za daňově uznatelné v případě, že podnikatelský záměr, v jehož rámci byly výdaje vynaloženy, byl zcela iracionální či zjevně od počátku neuskutečnitelný“*. V nyní posuzované věci však vynaložené náklady byly iracionální. Stěžovatelka mohla i bez vydání dluhopisů disponovat finančními prostředky, jež jí byly prokazatelně poskytnuty v roce 2009 a 2010 a jež mohla využít ke své podnikatelské činnosti spočívající v provozu fotovoltaické elektrárny Hospozín.

[38] Stejně tak považuje kasační soud za nepřiléhavý stěžovatelčin odkaz na rozsudek sp. zn. 3 Afs 233/2021. Již výše kasační soud připustil, že daňově uznatelný může být také náklad spočívající v placení úroků nově vydaných dluhopisů za účelem restrukturalizace dluhu, přičemž lze souhlasit se stěžovatelkou, že v určitých případech nemusí dojít k faktickému toku finančních prostředků. Kasační soud se ztotožňuje s tvrzením v bodu 74 rozsudku sp. zn. 3 Afs 233/2021, že *„primárním smyslem emise dluhopisů má být zajištění externího zdroje financování, respektive získání dodatečného kapitálu pro další rozvoj nebo udržení podnikání z externích zdrojů“*. V případě stěžovatelky však emise dluhopisů nedošlo k zajištění externího zdroje financování, neboť stěžovatelka žádné nové finanční prostředky nezískala, naopak se nedůvodně zavázala svým věřitelům splácet vyšší úrok než úrok vyplývající z dosavadních závazků. Iracionalita takového podnikatelského jednání je zřejmá. Zjištění objektivní okolnosti vyvrací tvrzení stěžovatelky, že si jako racionálně jednající subjekt zvolila pro ni nejvýhodnější variantu restrukturalizace svých dřívějších půjček. Navíc nelze přehlížet, že v citovaném rozsudku sp. zn. 3 Afs 233/2021 bylo důvodem doměření daně zneužití práva, zatímco v případě stěžovatelky nebylo zneužití práva konstatováno (viz dále). Poukaz na rozsudek sp. zn. 3 Afs 233/2021 tedy kasační soud nepokládá za přílehlavý.

pokračování

[39] Jestliže stěžovatelka poukazuje na výhodnost dluhopisových půjček pro upisovatele, tak výhodnost emise dluhopisů pro upisovatele nepředstavuje relevantní skutečnost pro posouzení oprávněnosti uplatnění nákladů daňového subjektu (emitenta) podle § 24 odst. 1 zákona o daních z příjmů. Oprávněnost uplatněného nákladu vynaloženého na dosažení, zajištění a udržení zdanitelných příjmů se váže toliko k příjmům daňového subjektu, a nikoli dalších osob. Skutečnost, zda byl stěžovatelčin postup výhodný pro upisovatele dluhopisů (její společníky), je tedy bez významu. V této souvislosti lze doplnit, že rovněž případný prodej dluhopisů společníky stěžovatelky třetím osobám, což stěžovatelka zmiňuje jako uvažovanou variantu, by jí jakožto dlužníkovi nepřinesl žádné další prostředky; profitovat z prodeje dluhopisů by mohli jen její společníci (vlastníci dluhopisů).

[40] Stěžovatelka rovněž namítá, že městský soud a žalovaný přehlédli, že byla povinna platit úrok také z titulu původních půjček. Ani tuto námitku však neshledal kasační soud důvodnou.

[41] Základní podmínkou, aby byl náklad daňově účinný podle § 24 odst. 1 zákona o daních z příjmů, je, aby byl v rozhodném období skutečně vynaložen, neboť náklady vynaložené na dosažení, zajištění a udržení zdanitelných příjmů jsou nákladem toho zdaňovacího období, ve kterém byly daňovým subjektem prokazatelně vynaloženy, pokud zákon nestanoví jinak (rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 5. 12. 2008, č. j. 2 Afs 25/2008-48). Úroky z původních půjček nemohly být považovány za „daňově účinné“ v přezkoumávaných zdaňovacích obdobích, neboť tyto půjčky v posuzovaných zdaňovacích obdobích již neexistovaly. Nejvyšší správní soud je srozuměn se skutečností, že jestliže by stěžovatelka původní půjčky nenahradila dluhopisy, mohla by úroky z původních půjček uplatnit za daňově uznatelný náklad. Pakliže však nově vydala a emitovala dluhopisy a pohledávky za úpis dluhopisů započela vůči dluhu z titulu smluv o půjčkách, tak ke dni zápočtu (tj. k 20. 12. 2012) zanikl původní závazek stěžovatelky vyplývající ze smluv o půjčkách. Daňové orgány proto nemohly přihlídnout k dřívějším půjčkám (a úrokům z nich), neboť v přezkoumávaných zdaňovacích obdobích tyto půjčky nebyly jakkoli daňově relevantní pro jejich předchozí zánik.

[42] Nejvyšší správní soud podotýká, že stěžovatelka vlastními podnikatelskými kroky vstoupila do rizika, že jí nebude jako daňově uznatelný náklad uznán náklad spočívající v úhradě úroků z nově vydaných dluhopisů ani úrok z původních půjček. Stěžovatelka nebyla povinna nahradit původní dluh z půjček vydáním dluhopisů. Její postup, který byl ovlivněn výhodností dluhopisů pro jejich upisovatele (společníky stěžovatelky), vedl v nemožnost uplatnit úroky z vydaných dluhopisů jako daňově uznatelné náklady, neboť vydání dluhopisů daňové orgány a městský soud správně shledaly za neracionálně vynaložené náklady. Zároveň však nebylo možno stěžovatelce uznat za daňově uznatelný náklad ani úrok z původních půjček, neboť tento úrok v hodnocených zdaňovacích období nehradila a ani hradit nemohla, neboť její závazek ze smluv o půjčkách již zanikl. Tento důsledek plynul z podnikatelského rozhodnutí stěžovatelky, která zároveň musí nést jeho daňové důsledky.

[43] Nejvyšší správní soud konečně nemůže přisvědčit stěžovatelce, že v daňovém řízení nebylo zřejmé, co bylo důvodem doměření daně (zda zneužití práva, nebo nenaplnění

podmínek, nebo rozdílná výše úrokových sazeb). Žalovaný ve svém rozhodnutí uvedl, že věc neposoudil jako zneužití práva, nýbrž dospěl k závěru, že stěžovatelka nenaplnila již základní (formální) podmínku stanovenou § 24 odst. 1 zákona o daních z příjmů pro daňovou uznatelnost deklarovaných nákladů (viz za všechny bod 96 rozhodnutí žalovaného). Důvod pro doměření daně z příjmů tedy byl vyjádřen jednoznačně.

[44] K poukazu stěžovatelky na § 23 odst. 7 zákona o daních z příjmů kasační soud uvádí, že tuto argumentaci stěžovatelka uplatnila prvně až v replice k vyjádření žalovaného. Jedná se tak o opožděnou kasační námitku podle § 106 odst. 3 s. ř. s., neboť usnesením ze dne 10. 10. 2023, č. j. 2 Afs 313/2023-17, byla stěžovatelka vyzvána, aby ve lhůtě jednoho měsíce doplnila kasační stížnost tak, že uvede, z jakých konkrétních důvodů napadá rozsudek městského soudu. Pouze v této lhůtě mohla stěžovatelka rozšířit důvody kasační stížnosti. Uvedenou námitkou se proto kasační soud nezabýval.

IV. Závěr a náklady řízení

[45] Na základě výše uvedených skutečností dospěl Nejvyšší správní soud k závěru, že kasační stížnost není důvodná, a proto ji podle § 110 odst. 1 s. ř. s. *in fine* zamítl.

[46] O náhradě nákladů řízení o kasační stížnosti bylo rozhodnuto podle § 60 odst. 1 s. ř. s. ve spojení s § 120 s. ř. s. Stěžovatelka neměla ve věci úspěch, nemá proto právo na náhradu nákladů řízení. Žalovaný sice měl ve věci plný úspěch, nevznikly mu však žádné náklady nad rámec běžné úřední činnosti. Nejvyšší správní soud proto rozhodl tak, že se mu náhrada nákladů řízení nepřiznává.

[47] Nejvyšší správní soud rozhodl o vrácení přeplatku na soudním poplatku za kasační stížnost podle § 10 odst. 1 věty druhé zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, dle něhož soud vrátí přeplatek na soudním poplatku, bylo-li zaplaceno více, než kolik činila poplatková povinnost. Stěžovatelka zaplatila soudní poplatek za kasační stížnost ve výši 5 000 Kč dvakrát (poprvé dne 25. 10. 2023, podruhé dne 3. 11. 2023), proto Nejvyšší správní soud rozhodl o vrácení přeplatku na soudním poplatku, a to ve lhůtě podle § 10a zákona o soudních poplatcích.

Poučení: Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 12. prosince 2024

Tomáš Kocourek
předseda senátu